

Psihoanaliza i “Crni labud”

Sakoman, Pina Mar

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:442139>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-26**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za komparativnu književnost

ZAVRŠNI RAD

PSIHOANALIZA I “CRNI LABUD“

studentica: Pina Mar Sakoman

mentorica: dr. sc. Željka Matijašević

kolegij: Književnost i psihoanaliza

Zagreb, rujan 2022

SADRŽAJ

UVOD.....	3
FILM “CRNI LABUD“	4
SADRŽAJ FILMA.....	4
FREUD I PSIHOANALIZA	6
FREUD U “CRNOM LABUDU“	9
ZAKLJUČAK	16
LITERATURA.....	16

Uvod

U ovom završnom radu analizirat će se film “Crni labud“ (“Black Swan“) Darrena Aronofskya iz 2010. godine snimljenom prema scenariju Marka Heymana, Johna McLaughlina i Andresa Heinza, prema Heinzovoj priči.

“Crni labud“ je psihološki horor film u kojemu je Freudova struktura ličnosti eksplicitno prikazana na filmu. Prvi dio završnog rada posvećen je filmu i opisu sadržaja filma kako bi kasnije bilo jasnije pratiti analizu. Nadalje, objasnit će se psihoanaliza, Freudova podjela strukture ličnosti te dati jasna podloga i objašnjenje na koji će se način i po kojim kriterijima analizirati film. Freudova psihoanalitička teorija vrlo je sveobuhvatna, sadrži model razvoja ličnosti i metodu psihoterapije. Na primjeru filma pokušat će se predstaviti i raščlaniti njegova podjela ličnosti i uma. Zatim slijedi objašnjenje Freudove psihoanalitičke teorije koja zadire u podsvijest. U posljednjem dijelu završnog rada obavljena je analiza filma “Crni labud“ iz gledišta Freudove psihoanalitičke teorije u kojoj će biti zaključeno stajalište kako je nesvjesno jače od svjesnog i kako je naš um naš vlastiti neprijatelj, potkrijepljeno dijalozima iz filma kako bi se jasnije dočarala i naglasila atmosfera.

Film “Crni labud“

“Crni labud“ (“Black Swan“) američki je psihološki horor film iz 2010. godine redatelja Darrena Aronofskyja snimljenom prema scenariju Marka Heymana, Johna McLaughlina i Andresa Heinza, prema Heinzovoj priči. To je njegov peti film, i prvi u kojem je spojio balet i horor. Glazbena podloga su originalne skladbe iz *Labuđeg jezera* Petra Iljiča Čajkovskog.

SADRŽAJ FILMA

Natalie Portman utjelovila je mladu, strastvenu balerinu Ninu Sayers. Nina je predana baletu i svojem radu u trupi, a san joj je zaplesati kao Kraljica labudova u novom baletu “Labuđe jezero“ redatelja Thomasa LeRoya (Vincet Cassel). LeRoy od glavne balerine očekuje utjelovljenje oba labuda - bijelog, savršenog krhkog i pomalo tužnog te crnog, zavodljivog senzualnog i snažnog labuda. Nakon audicije, LeRoy pohvali Nininu izvedbu bijelog labuda no govori joj kako je za ulogu crnog labuda nedovoljno opuštena te sumnja kako bi mogla uvjerljivo otplesati oba. Poslije loše audicije Nina odlazi u LeRoyev ured moliti ga za ulogu nakon čega ju on poljubi, no ona ga iznenađujuće ugriže za usnu. Ta mala gesta Nininog bunta vjerojatno potakne Thomasa da ipak dade Nini šansu te je uzima za glavnu ulogu.

Baletnoj trupi pridružuje se nova plesačica Lily (Mila Kunis) koja utjelovljuje sve ono što Nina nije; opuštenu, senzualnu, bezbrižnu zavodnicu. LeRoy predlaže Nini da se ugleda na nju kada će plesati Odile, a nakon toga Nina počinje sumnjati u Lily-ne namjere te se počinje bojati kako će joj Lily preoteti ulogu. Tada započinju prve halucinacije, počinje vidjeti Lily kao svoju dvojnicu – kao u originalnom “Labuđem jezeru“ gdje su sestre blizanke u potpunosti suprotne i vlastite neprijateljice, tako i Nina počinje gledati Lily kao Odile dok ona sebe vidi kao Odette. Obje imaju poteškoća sa snalaženjem u ulozi, svaka zbog svoje osobnosti.

Nina počinje Lily viđati na raznim mjestima s vlastitim licem što ju dodatno zbunjuje uz stres koji osjeća zbog skorašnje premijere. Jedne večeri, usprkos protivljenju Ninine majke Erice (Barbara Hershey), Lily i Nina izađu na piće gdje konzumiraju velike količine alkohola i kapsulu ekstazija. Nina i Lily vraćaju se u stan u kasne sate i vode ljubav, dok Nina gleda kako se postupno Lilyno lice pretvara u lice njene dvojnice. Ujutro, nakon kasnog dolaska na generalnu probu, saznaje kako je to sve bio san. Tada ugleda Lily koja pleše Odile, saznaje kako ju je

Thomas stavio za njezinu zamjenu i postaje uvjeren da joj ona želi preoteti ulogu. Njezine halucinacije postaju sve gore i učestalije.

Sljedeće jutro majka govori Nini kako je zvala kazalište i kazala da je Nina bolesna na što Nina burno reagira te odlazi u kazalište. Nina vidi kako Lily planira otplesati njenu ulogu i sučeljava se s Thomasom koji impresioniran njenim novostečenim samopouzdanjem vraća Nini njenu ulogu. Pred kraj drugog čina Nina je ometena jednom od svojih halucinacija te gubi stabilnost i pada svom parteru iz ruku. U pauzi, Lily i Nina dolaze u fizički sukob u kojem se potuku te Nina zabije komad razbijenog ogledala u Lilyn trup ubijajući ju. Nina Lilyino truplo sakrije u kupaonicu te se vraća na pozornicu, besprijeckorno otpleše Odile, doživi potpunu transformaciju iz bijelog u crnog labuda i to ostavljajući i Thomasa i publiku u transu.

Prije zadnjeg čina dok se Nina sprema za zadnji izlazak na pozornicu, Lily dolazi na vrata čestitajući joj na sjajnoj izvedbi. Nina zbunjena pregledava kupaonicu u kojoj je ostavila Lilyno mrtvo tijelo i shvaća kako nije ubola nju već sebe.

Zadnji čin Nina pleše ranjena, na kraju se baci s litice na madrac i ondje ostaje ležati dok joj se crvena mrlja krvi širi iz rane. Posljednje riječi bile su joj : “Bila sam savršena!“ čime film završava.

Freud i psihoanaliza

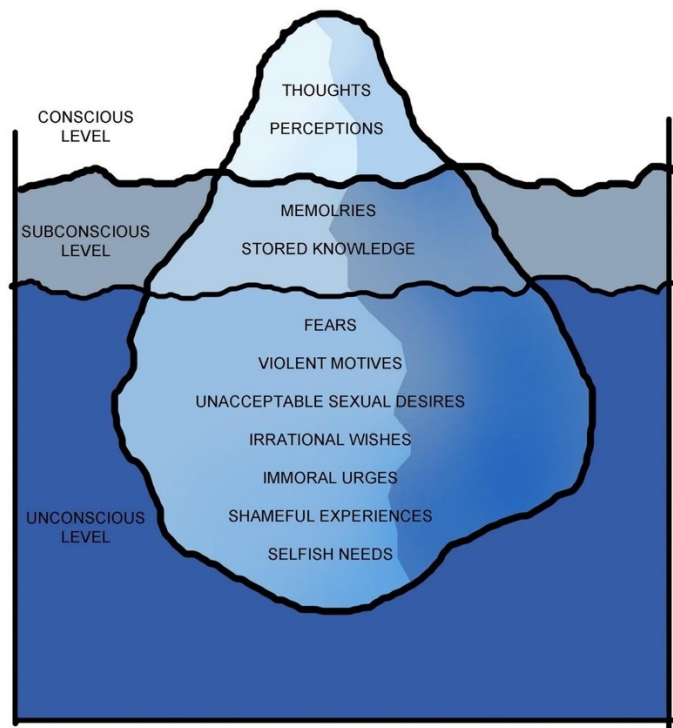
Sigmund Freud započeo je svoju karijeru istraživanjima u području neurofiziologije, a suradnje s liječnikom Josephom Breuerom na istraživanju hysterije dovelo je do začetka psihoanalize.

Freudova psihoanalitička teorija vrlo je sveobuhvatna, a sadržava teoriju o ljudskoj prirodi, model razvoja ličnosti i metodu psihoterapije. Freud je identificirao dinamičke faktore koji motiviraju ponašanje, naglašavao ulogu nesvjesnog i razvio prvu psihoterapijsku metodu. Osnovna pretpostavka psihoanalitičkog pristupa je Freudov odgovor na pitanje “što nas motivira i pokreće na neku aktivnost?”. Freud je smatrao kako u svakome od nas postoji izvor energije te da je to psihička energija koja motivira ponašanje, a promjene u ličnosti događaju se kao posljedica preusmjerenja psihičke energije osobe.

Instinkti su glavni izvor psihičke energije te oni pokreću psihički sistem, a tu je teoriju instinkta Freud razvio pod utjecajem Darwinove evolucijske teorije. Dva osnovna instinkta su eros (libido) i thanatos (destrudo). Eros je sva seksualna energija i instinkt života koji osigurava preživljavanje pojedinca i ljudske rase. Eros je orijentiran prema rastu, razvoju i kreativnosti te funkcionira na temelju principa zadovoljstva što bi značilo da mu je za cilj osigurati ugodu i izbjeći neugodu. Suprotno od erosa je thanatos, instinkt smrti koji je odgovoran za agresivne porive prema sebi i drugima. Thanatos je poriv prema smrti, povrjeđivanju sebe i drugih te potpunom razaranju. Prema Freudu ono što vrlo snažno određuje ponašanje ljudi upravo su agresivni porivi i seksualna energija. Kao primjer u praksi Freud je smatrao silovanje ekstremnim iskazom thanatosa na način koji uključuje seksualnu energiju.

Freud je ljudski um podijelio na tri razine; svjesna razina sadrži misli, doživljava i osjećaje kojih smo trenutačno svjesni, pre-svjesno sadrži informacije kojih trenutačno nismo svjesni, ali ih lako možemo dozvati u svijest, to su znanja i sjećanja. Nesvjesno je najveći dio uma koji sadrži misli, osjećaje i sjećanja kojih nismo svjesni te uključuje neprihvatljive seksualne i agresivne porive, misli i osjećaje. Tu podjelu ljudskog uma možemo slikovito predočiti kao santu leda. (vidi sliku 1)

Freud's View of the Human Mind:
The Mental Iceberg

slika 1. Freudova podjela uma

Psihoanalitička teorija ličnosti objašnjava kako se ljudi nose sa svojim seksualnim i agresivnim instinktima unutar granica koje nameće civilizacija. Freud je smatrao kako za svaki naš postupak, misao ili osjećaj postoji određeni razlog te sve što činimo, kažemo ili mislimo izraz je našeg svjesnog, predsvjesnog ili nesvjesnog. Upravo zbog toga Freud je vjerovao kako je većina duševnih bolesti uzrokovana nesvjesnom motivacijom te kako bi se izliječili simptomi bolesti prvo treba otkriti njihov uzrok u nesvjesnom. Tako se i razlozi za naše ponašanje mogu otkriti, otkrijemo li sadržaj nesvjesnog.

Freud je um pokušao objasniti pomoću hidrauličkog sustava; jedan dio stvara porive, drugi je "glas" društva i njegovih očekivanja, dok treći dio pokušava zadovoljiti potreba u okvirima realnih društvenih ograničenja. Tako je Freud podijelio ličnost na id (iracionalni dio), ego (racionalni dio) i superego (moralni dio). Id predstavlja dio ličnosti koji je određen nesvjesnim nagonima, libidom i destrudom to jest erosom i thanatosom. Upravo id

predstavlja energetska osnovu psihičkog funkcioniranja individue. Ego predstavlja središnji dio ličnosti koji ima funkciju održavanja odnosa s realitetom i funkciju kontrole nagonskog funkcioniranja. Ovisno o dominaciji ega u intrapsihičkom konfliktu u psihičkom funkcioniranju dominiraju primarni i sekundarni misaoni procesi. Ego se koristi raznim mehanizmima obrane dok superego predstavlja moralni dio ličnosti ili savjest.

Freud smatra kako je nesvjesno najvažniji dio ljudske psihe. Ono je najveći dio i sadrži najviše informacija, sjećanja i osjećanja. Količina negativnosti u našem nesvjesnom može veoma uznemiriti osobu, pa zato postoji osoba koja vodi kroz taj proces – psihoanalitičar. Proces se sastoji od ulaska u nesvjesno, pronalaska problema, izbacivanje u svjesno i rješavanje problema. Freud je iznio osam situacija koje su pogodne za analizu nesvjesnog među kojima su hipnoza, slobodne asocijacije, šale i snovi kojima se Freud posebno bavio.

Freud u “Crnom labudu“

Od samog početka filma, Nina kao glavni lik, izaziva jezu i od početka filma gledatelj uviđa kako je riječ o osobi koja graniči s normalnim stanjem uma. Nakon što dobije glavnu ulogu Ninino psihičko stanje počinje se pogoršavati. Zbog puno pritiska koji joj uloga vrši na tijelo, Nina počinje sve više i više crpiti svoje tijelo prekomjernim treninzima do kasnih noćnih sati, izgladnjivanjem koji jasno vidimo u sceni u kojoj joj majka donese tortu kako bi proslavila dobivenu ulogu, Nina odbija pojesti čak i komadić kako ne bi dobila na kilaži, a kasnije kada će krojačica mjeriti tijelo za izradu kostima eksplicitno će naglasiti kako je Nina smršavila.

Također, možemo pretpostaviti kako Nina boluje od bulimije zbog učestalih prikaza Nine dok povraća. Sav taj pritisak i puno treninga iscrpljuje njezino tijelo, no isto tako počinje iscrpljivati i Ninin um. Iako na prvu Nina vrlo vješto funkcionira profesionalno, dobro se nosi s majčinim ugnjetavanjem te se čini da funkcionira u visokom graničnom do niskom neurotičnom rasponu. Postavlja se pitanje može li Nina utjeloviti oba labuda, ne samo na plesnoj i fizičkoj razini, već ta uloga od nje očekuje i maksimalnu psihičku predanost.

Thomas : Istina je, kada te pogledam sve što vidim je Bijeli labud. Da, predivna si, frigidna, bojažljiva. Idealna uloga. Ali Crni labud... jebeno je težak posao plesati oboje.

Nina : Mogu biti i Crni labud.

Thomas: Stvarno? Ona je gladna, nasilna. U četiri godine, svaki put kad te pogledam kako plešeš, vidim tvoju opsesiju da otplešeš svaki korak točno, ali nikad te ne vidim da se prepustiš.

(Crni labud, 00:20:34)

Tada se u Nininom umu počinje voditi bitka između dobra i zla, ili kako je demonstrirano u filmu, kao bitka bijelog i crnog labuda odnosno Odile i Odette.

Na početku filma uočavamo neprirodan odnos između majke i kćeri. Nina živi sa svojom majkom, bivšom balerinom koja se morala odreći svoje karijere kako bi podigla kćer. Upravo zbog toga Nina svojoj majci postaje svojevrzni posao i opsesija te ju tretira kao dijete iako se može pretpostaviti da je prešla svoju dvadesetu godinu. Odmah na početku primjećujemo kako je Erica neuravnotežena, The Reluctant Psychoanalyst u svojem je blogu (2020) nazvao to

graničnom razinom funkcioniranja ega, što znači da Erica nije ni neurotična ni psihotična, već negdje između s karakteristikama i jednog i drugog. Ninina soba je roza, puna plišanih igračaka, bez mogućnosti zaključavanja vrata i dobivanja privatnosti kakva priliči već odrasloj ženi. Majka Ninu svlači, gotovo da spava s njom u sobi, provjerava s tajnicom trupe što Nina radi ili govori, budi je svako jutro za treninge, ne dopušta joj izlaziti van i raditi bilo što normalno za djevojku tih godina. Kasnije u filmu kada Lily dolazi na vrata njihovog stana ispričati se, Erica nema namjeru ni reći Nini tko joj je došao u posjetu, a kamoli je pustiti u izlazak. U toj se sceni Nina po prvi puta suprotstavlja majci i odlazi van usprkos majčinu ne odobravanju. Iz svega toga možemo zaključiti kako majka sustavno psihički maltretira i zlostavlja Ninu ne dopuštajući joj da odraste u samostalnu ženu. Erica je opsjednuta Ninom što nam isto tako potvrđuje prostorija u njihovom stanu obložena Nininim portretima kao svojevrsnim trofejima. Iako zaključujemo kako Nina nije u potpunosti sazrela žena, isto tako možemo primijetiti i za njenu majku Ericu koja ima slabije razvijenu strukturu osobnosti nego njezina kćer, te od nje zahtjeva stvari koje majka ne bi trebala tražiti od svoje kćeri. Upravo to fizičko i psihičko izživljavanje i zlostavljanje majke nad kćeri može dati jasan razlog zašto Nini nedostaje adolescentskog razvoja kako bi razvila ulogu Crnog labuda u baletu.

Kada se dotaknemo lika umjetničkog direktora Thomasa LeRoya te analiziramo njegovo ponašanje prema balerinama u svojoj trupi, jasno možemo zaključiti kako njegova seksualna agresija nad djevojkama nije u potpunosti nevina. Naime, Erica Thomasa predstavlja kao seksualnog predatora te eksplicitno ispituje je li probao zavesti Ninu. Primabalerina Beth koja je morala otići u prisilnu mirovinu zbog starosti (imala je 28 godina), također potvrđuje kako je imala ljubavnu vezu s Thomasom te zbog prisilne mirovine više ne gaji pozitivne osjećaje prema njemu. Nakon dobrotvorne večere baca se pod auto (Thomas insinuira kako je to napravila namjerno jer je autodestruktivna), a ta joj nesreća onemogućuje daljnje bavljenje plesom zbog velikih razmjera ozljeda koje je zadobila. Između Nine i LeRoya seksualna interakcija svodi se čak više na testiranje i davanje Nini savjeta da istraži svoju potisnutu seksualnost, iako to nije opravdanje za takvo ponašanje, ipak možemo reći kako su njegove provokacije zamišljene s umjetničkom namjerom za nužni seksualni rast Nine a tako njezinu bolju izvedbu Odette. Thomas također vrši veliki pritisak na Ninu što će rezultirati njezinim slomom i halucinacijama.

Nina : Žao mi je, žao mi je.

Thomas : Prestani to govoriti! Prestani biti toliko jebeno slaba!

(Baci stolac preko sobe, razbijajući ga o zid)

(Crni labud, 00:54:20)

Ninina suparnica Lily postaje njezina opsesija. Kako je Nina uvjerenjena da joj Lily želi preoteti ulogu uporno odbija njene komplimente i bilo kakvu interakciju s njom. Nakon zajedljivog komentara Lily požali i odlazi u Ninin stan ispričati se te je pozvati u izlazak. Nina odlazi u izlazak, možda čak ne prvenstveno zbog Lily ,već i zbog toga da pokaže Erici kako je više ne može toliko kontrolirati. U tom izlasku i Lily, a kasnije nakon njezinog nagovaranja, i Nina, konzumiraju oveću količinu alkohola i ekstazija. Nakon izlaska Nina proživljava seksualnu halucinaciju s Lily u kojoj se Lilyno lice počinje pretvarati u Nininu dvojnicu. Nina u Lily vidi karakteristike koje bi ona htjela posjedovati, tu slobodu te mašta o tome da s njom vodi ljubav iako istovremeno mašta o samoj sebi. Pošto je Ninina seksualnost potisnuta, scena koja se odvija između njih dvije daje naslutiti kako se Nina sve više opušta i približava početku transformacije u Crnog labuda. Nina, jasno, nije svjesna kako scena u sobi nije bila stvarna sve dok joj to Lily ne porekne sljedeće jutro. Tada Nina dolazi kasneći na probu, jer ju je njezina majka ponovno pokušala zadržati doma govoreći joj da je bolesna i da se ona treba brinuti o njoj. Nina sa zakašnjenjem dolazi u kazalište gdje vidi Lily koja se priprema za izvedbu Crnog labuda, što Nini izazove okidač koji će biti prekretnica za daljnju transformaciju.

Kada predstava počne, Nina kao Bijeli labud u potpunosti pobaci te padne iz ruku svom partneru. Svi su znali da će Ninin ples Bijelog labuda biti besprijekoran, jer takva sva krhka, graciozna i ranjena na svim probama oduševila je svojom izvedbom Odette, no to nije bio slučaj. Njezin um počinje se sve više igrati s njom i ona gubi kontrolu. U garderobi Nina naleti na Lily koja se priprema za drugi čin kako bi zamijenila Ninu. Nina baca Lily na ogledalo i zabija joj komad stakla u trup nakon čega Lily umre te ju ona 'hladne glave' odvuče u kupaonu i nastavlja svoje pripreme za ples. U tome trenutku kada je Nina ubila nekoga kome se divila, a ujedno i svoju konkurenciju, Nina je postala spremna biti Crni labud. Redatelj je iskoristio specijalne efekte kako bi dočarao Nininu transformaciju, njeni nožni prsti su spojeni, a iz njenog tijela kreću izvirati mala crna perja koja tijekom drugog čina potpuno pretvore Ninu u crnog labuda. Kostimi, šminka i savršena plesna izvedba Odile na vizualno zadivljujući način prikazuje

vrhunac Ninine transformacije. Perje koje raste iz njezinog tijela pokazuje trošenje njezine podsvijesti neprekidnom potrebom za usavršavanjem uloga.

Vidno zadovoljna sama sa svojom izvedbom odlazi iza paravana i ljubi LeRoya koji u pozitivnoj nevjerici gleda kako je Nina postigla sve čemu se nadao, a i za što nije bio siguran da je u stanju napraviti. LeRoy osupnut njenom promjenom postaje onaj koji se divi njoj, a ne kako je kroz cijeli film bilo naglašeno, ona koja se divi njemu. U tome trenutku Ninina dvojnica preuzela je kontrolu nad njom, postala je Odile, odnosno Ninin superego je prevladao. Scene koje prethode potpunoj transformaciji tijekom plesa zapravo su prikaz Freudovog *jezovitog dvojnika*. Ninina dvojnica zapravo je utjelovljenje njezine sigurnosti i egoističnih strahova.

Nakon što drugi čin završi, Nina odlazi u garderobu gdje shvaća da nije ubola Lily, svoju zlu dvojnicu, već je ubola sebe. To dokazuje Freudovu ideju o tome kako će “pravo ja“ na kraju pokušati zaštititi sebe i pokušati ubiti svog zlog dvojnika. Budući da je u sebi ubila Bijelog labuda, više nije bilo mjesta za ograničenja, krivnju i grižnju savjesti već smo psihotičnu sreću koju je na kraju i doživjela uspješno utjelovivši Crnog labuda.

Nina je zadnji čin otplesala ranjena, a zadnje riječi su joj bile: “Bila sam savršena.“ (Aronofsky, 2010). To bi se moglo objasniti kao njezin prestanak bivanja djetetom i uspješnim postizanjem nje kao žene. Njezina transcendencija izraz je njezinog uspješnog puta od djetinjstva do odrasle dobi i pronalaska svoje ženstvenosti.

U “Crnom labudu“ vidimo demonstraciju Freudove strukture ličnosti, skrivenu u scenariju i vješto implicitno prikazanu na filmu. Ninina destruktivna strast da bude savršeni crni i bijeli labud, njene halucinacije, priviđanja svog dvojnika, viđanje sebe u Lily primjer su uma kontroliranog idom. Kada joj Thomas savjetuje i pokuša pokazati kako da se opusti i istraži svoju seksualnost, njoj je to prezahtevno jer se okreće između svoje djevičanske i stroge strane. Ninin superego to ne dopušta, Luenendonk (2021) to objašnjava kako *ponašanje osobe kod koje je superego prejak, često se manifestira “krutim“ ponašanjem u stvarnim situacijama, često osjećajem krivnje i strogim prosuđivanjem sebe i drugih*. Kao što je već spomenuto, razlog takvog Nininog ponašanja rezultat je Ericinog zagušljivog odgoja. Superego nadzire ego procjenjujući njegova djela i namjere. Tako da osjećaj krivnje onda proizlazi iz toga što ego djeluje suprotno moralnim standardima koje je superego postavio (Feist & Roberts, 2018, 34. str) Nina pritisak osjeća izvana – njega vrši LeRoy koji utječe na Ninu tako da se ona osjeća slabo i inferiorno, a s druge strane pritisak vrši sama na sebe zbog svoje opsjednuti perfekcionizmom.

Kada ego ne može dosegnuti standarde koje je superego postavio, osjećaj inferiornosti raste (Feist & Roberts, 2018, 34. str). Ninino krhko psihičko stanje rezultat je nepovezanosti između vanjskih i unutarnjih aspekta njezina bića. Izvana, ona je talentirana i uspješna, dok se iznutra osjeća prazno, nevoljeno i nikad dovoljno savršeno. Nina živi u posebnoj psihičkoj ljusci, a spomenute halucinacije koje doživljava vizualne su manifestacije njezine podsvijesti i ega.

Demonstraciju Freudove strukture ličnosti možemo vidjeti i u drugačijem kontekstu. Tri lika koja se suprotstavljaju Nini predstavljaju po jedan element freudovske podjele ličnosti.

Thomas LeRoy predstavlja id. Thomas je aspekt Ninine podsvijesti koji joj govori da se prepusti i oslobodi te iskoristi svoju seksualnost za poboljšanje izvedbe Crnog labuda.

Ninina majka Erica predstavlja superego. Erica je vrlo stroga, opsjednuta kontrolom nad svojom kćeri, pokušava usmjeravati Ninina razmišljanja na isključivo ono što njoj paše a to je balet. Erica Nini nameće svoj moral, te negativno utječe na Ninino samoostvarenje i samoprocjenu.

Lily predstavlja ego. Lily je ono što Nina želi biti, osoba slobodnog duha i savršeni Crni labud. Upravo zbog toga Nina halucinira i priviđa Lily koja se pretvara u Nininu dvojnicu.

Freud veliku važnost u psihoanalizi pridaje seksualnosti. Ninina seksualnost još je jedan prikaz Freuda u “Crnom labudu“. Nakon što joj Thomas da za zadatak da ode kući i proba dirati samu sebe, Nina otkriva jednu od erogenih zona i počinje istraživati u čemu uživa sve dok je majka ne prekine.

Thomas : Molim te, mislio sam da bi bilo dobro da popričamo malo o ulozi.

Ne bih htio da bude ikakvih granica između nas.

Nina : Ne, ni ja isto.

Thomas : Dobro... pa, imaš li dečka?

Nina : Ne.

Thomas : Jesi li ih imala puno u prošlosti?

Nina: Nekoliko, ali ništa ozbiljno.

Thomas : Nisi djevice, zar ne?

Nina : Ne.

Thomas :Pa onda nema ničega čega bi se trebala sramiti.

Uživaš li voditi ljubav??

Nina : Oprostite?

Thomas : Daj, seks. Voliš ga? Moramo biti sposobni pričati o ovome. Imam malu zadaću za tebe.. Idi kući i diraj se. Živi malo.

(Crni labud, 00:35:29)

Seksualni užitak koji doživljava označava početak oslobođenja od majčine kontrole i inicijaciju za prelazak u ulogu moćnog, seksi, ali sofisticiranog lika Crnog labuda. Ninina halucinacija nje i Lily, odnosno nje i njezine dvojnice, označava uspješno otkrivenu i zadovoljavajuću seksualnu želju i potrebu. Kada uspješno doživljava vrhunac, jasno se manifestira njen aktivan i zapravo postojeći libido kojeg kroz svoju adolescenciju nije bila svjesna. Njezini seksualni porivi 'se bude i usmjeravaju' što također znači dio njene transformacije. Još je jedna seksualna halucinacija koju Nina doživljava jasan pokazatelj njezinih žudnji i zapravo zdravog libida koji izvire na površinu, a to je situacija u kojoj ona zatekne LeRoya i Lily kako se ljube, ali dok ih gleda vidi kako se Lily pretvara u njezinu dvojnicu i ljubi profesora. I ponovno, Nina vidi Lily kao svoju dvojnicu, kao nekoga komu se divi i poput koje želi biti i ona sama.

Nina je Beth voljela i divila joj se, mislila je kako prekrasno pleše i kako joj s 28 godina nije vrijeme za mirovinu. Ninin posljednji susret s njom bio je na dobrotvornoj večeri kada je Thomas javno obznanio kako se Beth umirovljuje, a Nina igra glavnu ulogu u njegovom nadolazećem baletu. Beth i Nina se na toj večeri porječavaju, iako je umirovljena balerina vidno pod utjecajem alkohola.

Nina : Žao mi je čuti što napuštaš trupu..

Beth : Što si napravila da dobiješ ovu ulogu? Uvijek je pričao da si frigidna mala curica.

Što si napravila da mu promijeniš mišljenje? Jesi li mu pušila kurac?

Nina : Ne trebamo sve to napraviti.

Beth : Ti jebena kurvo! Ti si jebena mala kurva!

(BS, 00:34:26)

Nina dva puta u bolnici posjećuje unesrećenu Beth. Jednom kao kolegica iz trupe koja dolazi iskazati suosjećanje, donosi joj cvijeće i ne budi Beth, već diže plahtu i pogledava razmjere ozljeda svjesna da Beth više nikada neće moći plesati. Drugi put, Nina odlazi Beth u bolnicu po Bethinu pomoć, nakon što je osjetila što to znači biti zamijenjen i kako se osjećala dok je bila uvjerena da Lily želi zauzeti njezino mjesto. Odlazi kod Beth kako bi dobila utjehu od nekoga tko je bio "savršen".

(Beth počinje dirati predmete, prisjećajući se.)

Nina : Nisam htjela da se ovako osjećaš. Događa se i meni sada. Pokušava me zamijeniti.

(Beth vidi naušnice, klikne joj.)

Beth : Ukrala si mi ovo?

Nina : Samo sam htjela biti poput tebe. Savršena.

(Crni labud, 01:21:54)

U tom posjetu vraća Beth stvari koje je ukrala iz njene garderobe, par dijamantnih naušnica, ruž za usne, parfem i rašpicu za nokte koju je koristila za skraćivanje svojih noktiju kako se ne bi grebala. Upravo s tom rašpicom Beth probada svoje lice više puta, a Nina krv vidi na svojim rukama. Tada crno perje kreće rasti u njoj a ona ga čupa sa svojih leđa. Upravo taj pritisak da mora biti savršena uzrokuje njene sve gore i gnjusnije halucinacije. Nina postaje tjeskobna, sukobljava se sama sa sobom, baca svoje igračke iz sobe, razbija kutiju s balerinom i priprema se za finalnu transformaciju.

Ninin um nije mogao podnijeti pritisak iz vanjskog svijeta koji su vršili Thomas LeRoy, njezina majka Erica i Lily, a ni unutarnji pritisak koji je Nina vršila sama na sebe, želeći biti savršena verzija oba labuda. Ninina borba završava njezinim ubadanjem i usmrćivanjem jedne verzije sebe, dok je drugoj verziji sebe, figurativno rečeno, poželjela dobrodošlicu.

Zaključak

Film "Crni labud" govori o raznim problemima ljudske psihe, odnosa među ljudima i odnosa u visoko cijenjenim umjetničkim organizacijama. Od Nininog nezdravog odnosa s majkom, preko njezine opsesije savršenstvom i profesionalnim uspjehom, do njezinog gubljenja u stvarnosti i na kraju autodestruktivnosti koja je prevladala njenim umom i rezultirala samoubojstvom.

Sigmund Freud iznio je teoriju po kojoj je čovjek nesvjesno biće, bez mogućnosti slobodnog odlučivanja i donošenja racionalnih odluka. Nesvjesno je za Freuda najvažnije i najveće područje do kojeg čovjek može doći isključivo uz pomoć drugih. U nesvjesnom se krije velika količina sadržaja koja čovjeka vrlo lako uznemiri, pogotovo jer sadrži negativna životna sjećanja i osjećanja i svim se silama trudi probiti u svjesno što u čovjeku stvara napetost. Zadatak psihoanalize upravo je ući u to nesvjesno, pronaći problem, potisnuti ga u svjesno i riješiti ga razgovorom.

Ninina fascinantna metamorfoza, ali ipak uznemirujuće i misteriozne transformacije potaknula ju je da se izgubi u stvarnosti, otvarajući tako viđenje stvari koje samo ona može vidjeti i čuti. Njezin emocionalni karakter kojeg je majka dugo potiskivala, njezina naivna osobnost koja se prikazuje u njezinim seksualnim maštarijama o Thomasu LeRoyu, dodali su joj stres i pritisak u natjecanju. Njezina slaba osobnost to nije mogla podnijeti te se potpuno predaje svojim halucinacijama u kojima se na kraju u potpunosti izgubi.

Ovaj film činjenično daje sjajan primjer prezentacije frejdovske strukture ličnosti i idealan je za psihoanalizu, što se u ovom radu pokušalo prikazati.

Literatura

Fiest, J., Fiest G.F., Roberts, T. (2018) Theories of Personality, McGraw-Hill International Editions

Leunendonk, M (2019.) Understanding Sigmund Freud's Id, Ego and Superego (10.09.2022)

<https://www.cleverism.com/understanding-siegmund-freuds-id-ego-and-super>

Boyle, Jen. (2016.) *Freud's uncanny double: a theoretical study of the portrayal of doubles in film* (10.09.2022)

<https://scalar.usc.edu/works/index-2/film-analysis-part-1?path=freuds-uncanny-double-a-theoretical-study-of-the-portrayal-of-doubles-in-film>

Garner, Paris. (2017.) *Freudian Theory and Black Swan: Psyche and Duality* (11.09.2022)

https://www.academia.edu/39365394/Freudian_Theory_and_Black_Swan_Psyche_and_Duality

The Reluctant Psychoanalyst (2020), *Black Swan: Artistic Madness* (11.09.2022)

<https://thereluctantpsychoanalyst.blogspot.com/2020/07/black-swan-artistic-madness.html>

psihoanaliza. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. (11. 9. 2022.)

<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50919>

Freud, Sigmund. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. (13. 9. 2022.)

<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=20598>

Izvori fotografija:

Slika 1. *Sigmund Freud, Human development* (11.09.2022)

<https://hberglund210.weebly.com/sigmund-freud.html>